บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคเอดส์เป็นโรคติดต่อที่มีการระบาดทั่วโลก ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ มีผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจ และเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากโรคเอดส์ยังไม่มียารักษาให้หาย และอยู่ในช่วงพัฒนาวัคซีน ผู้ป่วยที่ได้รับเชื้อเอชไอวีจะมีเชื้ออยู่ในร่างกายและสามารถแพร่เชื้อได้ตลอดชีวิต มีการติดต่อกันทางเพศสัมพันธ์เป็นหลัก อันจะส่งผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม ซึ่งมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชน เชื่อมโยงไปถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศ ประเทศไทยได้รับรายงานผู้ป่วยโรคเอดส์รายแรกเมื่อปี พ.ศ.2527 เป็นต้นมา กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็ได้ดำเนินงานป้องกันควบคุมการแพร่เชื้อโรคเอดส์ เพื่อเผยแพร่ความรู้และข่าวสารไปสู่ประชาชนมาโดยตลอด เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความตระหนักและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ แต่การป้องกันควบคุมโรคเอดส์ก็ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ควร ส่งผลให้การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ยังเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2554, หน้า 8)

กลุ่มประชากรที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 83 เป็นกลุ่มเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ จึงทำให้เชื้อเอดส์เกิดกระจายไปยังกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้น สำหรับสถานการณ์เอดส์ในประเทศไทย จากข้อมูลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, 5 และนักเรียนระดับอาชีวะศึกษา ในปี พ.ศ.2552 พบว่า พฤติกรรมของกลุ่มวัยรุ่นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 และปีที่ 5 มีแนวโน้มของการเคยมีเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2551-2552 ในนักเรียนชาย พบร้อยละ 3.7 เป็นร้อยละ 4.2 และในนักเรียนหญิงที่เคยมีเพศสัมพันธ์แล้ว พบร้อยละ 2.3 เป็นร้อยละ 2.6 และนอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมีแนวโน้มของการใช้ถุงยางอนามัยครั้งแรกลดลง โดยในนักเรียนชายจากร้อยละ 51.8 เป็นร้อยละ 50.7 ในขณะที่นักเรียนหญิงมีแนวโน้มของการใช้ถุงยางอนามัยลดลง จากร้อยละ 48.3 เป็นร้อยละ 41.5 ส่วนในกลุ่มนักเรียนระดับอาชีวะปีที่ 2 พบว่าแนวโน้มของการเคยมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนสูงขึ้นเช่นกัน นักเรียนชาย (ร้อยละ 44.0) และนักเรียนหญิง (ร้อยละ 37.4) (สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์, 2554) จากสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นว่า กลุ่มนักเรียน ซึ่งเป็นกลุ่ม

ที่เป็นความหวังและอนาคตของชาติ เป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์จากการมีเพศสัมพันธ์

ในสมัยก่อนวัยรุ่นอยู่ในความควบคุมของผู้ใหญ่เกือบตลอดเวลา โอกาสมีเพศสัมพันธ์จึงมีโอกาสเกิดขึ้นน้อย แต่ปัจจุบันวัยรุ่นมีอิสระในการใช้ชีวิตมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้โอกาสที่จะพบปะระหว่างเพศมากขึ้น และในยุคนี้มีความเจริญทางเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร การควบคุมภาวะความต้องการทางเพศของวัยรุ่นยังมีน้อย ประกอบกับมีสถานที่ที่จะทำให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควรและมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ เช่น โรงแรมม่านรูด ร้านคาราโอเกะ ร้านเกมผับ บาร์ เป็นต้น หน่วยงานสุขภาพจิตขององค์การอนามัยโลก (WHO) กล่าวว่า ทักษะชีวิตทำให้วัยรุ่นมีความสามารถทางจิตสังคมเพิ่มขึ้น และการเรียนรู้ทักษะชีวิต ควรเป็นการเรียนรู้ที่เด็กวัยรุ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน จากการศึกษาของประเสริฐ ตันสกุลและคณะ (2550, หน้า 1-2) ได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพเรื่อง โครงการประเมินความต้องการการฝึกอบรมทักษะชีวิตประสบการณ์การให้การศึกษาในกลุ่มเพื่อน ในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์หลักสูตร อีกทั้งยังพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษายังขาดทักษะการปฏิเสธต่อรองอย่างละมุนละม่อมเพื่อรักษาน้ำใจและประโยชน์ของตน ประกอบกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มียุทธศาสตร์ของการพัฒนาคือ การเพิ่มศักยภาพของคนโดยเน้นให้ดำเนินการกลุ่มเป้าหมายที่นักเรียนและเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาอีกกลุ่มหนึ่งเนื่องเป็นวัยที่อ่อนแอ และขาดประสบการณ์ นับเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่ออิทธิพลของความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมตะวันตก การพัฒนาประชากรกลุ่มนี้จึงไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะการส่งเสริมสุขภาพ โดยการให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและการฝึกฝนตนเองให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง เพื่อป้องกันการเจ็บป่วยเท่านั้น แต่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีศักยภาพด้านต่าง ๆ ควบคู่กันไปทั้งด้านสังคม สติปัญญาและการเรียนรู้ จึงได้บรรจุเรื่องการเสริมสร้างทักษะชีวิต เพื่อให้เด็กนักเรียนและเยาวชนมีเจตคติและทักษะชีวิตที่เป็นภูมิคุ้มกันต่อปัญหาทางเพศและสารเสพติด

ทักษะชีวิต (Life Skill) เป็นความสามารถอันประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และทักษะในอันที่จะจัดการกับปัญหารอบ ๆ ตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ สารเสพติด ทักษะชีวิตทำให้วัยรุ่นมีความสามารถทางจิตสังคมเพิ่มขึ้นและการเรียนรู้ทักษะชีวิต ควรเป็นการเรียนรู้ที่เด็กวัยรุ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน การนำประสบการณ์จากการเรียนรู้ทักษะชีวิตในการป้องกันโรคเอดส์ เพื่อให้นักเรียนนำมาใช้ป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากโรคเอดส์

เพื่อเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มนักเรียนมีพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม และมีความรู้ความเข้าใจ และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการป้องกันโรคเอดส์ ผู้ศึกษาจึงหาวิธีการในการสร้างความรู้

ความเข้าใจในกลุ่มนักเรียน เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ และสร้างความมั่นใจว่าตนเองมีความสามารถในการป้องกันโรคเอดส์ได้ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้มีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีทักษะชีวิต (Life Skill Theory) ในการป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนในเขตอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องโรคเอดส์ที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ และเพื่อนำข้อสนเทศที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการวางแผน ป้องกัน และแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ โดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษา ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด สามารถขจัดโรคเอดส์ให้น้อยลงหรือหมดสิ้นไปจากประเทศไทยในที่สุด ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักและการปฏิบัติในการป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ในกลุ่มทดลอง ระหว่าง
   1.1 ก่อนทดลองกับหลังทดลองทันที
   1.2 หลังติดตามผลกับก่อนทดลอง
   1.3 หลังติดตามผลกับหลังทดลองทันที
2. เพื่อเปรียบเทียบความตระหนักและการปฏิบัติในการป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ หลังทดลองทันทีและหลังติดตามผลระหว่างนักเรียนในกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ในกลุ่มทดลองที่มีต่อโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันโรคเอดส์

สมมติฐานของการศึกษา

1. นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องโรคเอดส์ที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ หลังทดลองทันทีและติดตามผล จะมีความตระหนักต่อปัญหาโรคเอดส์ และมีการปฏิบัติในการป้องกันโรคเอดส์ดีกว่าก่อนทดลอง แต่ระหว่างหลังทดลองทันทีกับติดตามผล จะมีความตระหนักและการปฏิบัติ ไม่แตกต่างกัน
2. หลังทดลองทันทีและติดตามผล นักเรียนกลุ่มทดลองจะมีความตระหนักต่อปัญหาโรคเอดส์ และมีการปฏิบัติในการป้องกันโรคเอดส์ดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ที่ได้รับการเรียนรู้ตามปกติ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

3. นักเรียนกลุ่มทดลอง มีความพึงพอใจต่อการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันโรคเอดส์ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

กรอบแนวคิดในการศึกษา

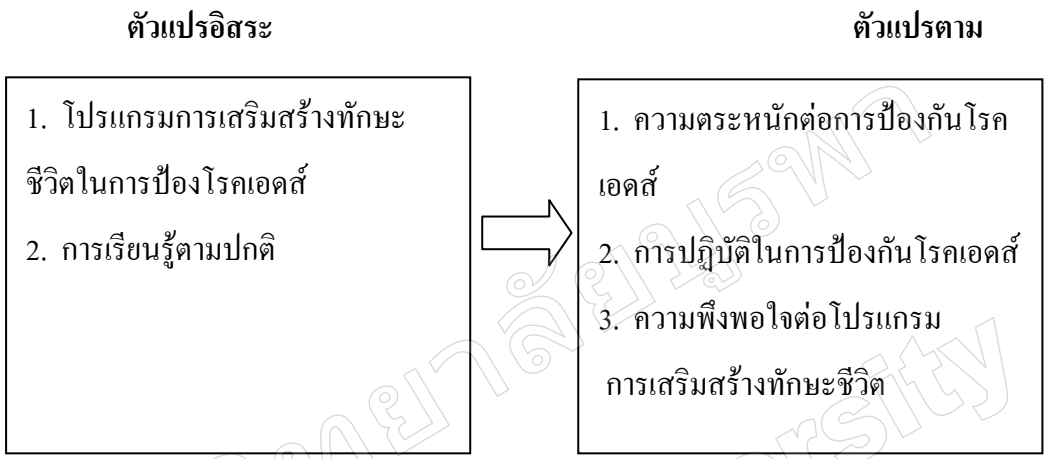

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายกลุ่มทดลอง มีความตระหนักในการป้องกันโรคเอดส์เพิ่มขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปเผยแพร่แก่ผู้อื่นได้

2. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายกลุ่มทดลอง มีการปฏิบัติในการป้องกันโรคเอดส์เพิ่มขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปเผยแพร่แก่ผู้อื่นได้

3. ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดรูปแบบการให้ความรู้แก่นักเรียนในการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ต่อไปได้

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ผลการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องโรคเอดส์ มีขอบเขตของการศึกษา โดยใช้แนวคิดองค์การอนามัยโลก (WHO) และ ทักษะชีวิตที่นำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา (Decision Making-Problem Solving) นำใช้ในการแบ่งกลุ่มศึกษากรณีตัวอย่าง (Creative Thinking-Critical Thinking) การสื่อสารและการสร้าง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

สัมพันธภาพ (Communication-Interpersonal) ในการทำกิจกรรมกลุ่ม การนำเสนอหน้าชั้นเรียน การตระหนักรู้เกี่ยวกับตัวเองและความรู้สึกเห็นใจผู้อื่น (Self-Awareness-Empathy)เพื่อให้เกิดความตระหนักต่อการป้องกันโรคเอดส์และเข้าใจผู้อื่น โดยรูปแบบกิจกรรมที่ใช้ประกอบด้วย การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์สถานการณ์จำลอง การระดมสมอง และนำเสนอหน้าชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2555 ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ การให้โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องโรคเอดส์ ใช้เวลา 1 วัน 6 ชั่วโมง ในเวลาเรียนปกติ โดยขอความร่วมมือจากทางโรงเรียนห้วยเม็กวิทยาคม

ข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ในสภาพความเป็นจริงแล้วไม่สามารถควบคุมตัวแปรภายนอกได้ เช่น การสื่อสารให้ความรู้เกี่ยวโรคเอดส์จากวิทยุ โทรทัศน์ พ่อแม่ผู้ปกครอง ญาติ เพื่อน ซึ่งอาจจะมีผลต่อรับรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของกลุ่มศึกษาได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนมัธยมศึกษาของอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์

โปรแกรม หมายถึง กิจกรรมการให้ความรู้ที่เสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันโรคเอดส์ ประกอบด้วยโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิต กับโปรแกรมการเรียนรู้ตามปกติ

การเสริมสร้างทักษะชีวิต หมายถึง กิจกรรมที่จัดตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก ได้แก่ ความตระหนัก ความภาคภูมิใจ ทักษะการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะการปฏิเสธต่อรอง โดยเน้นการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม

การเรียนรู้ตามปกติ หมายถึง การให้การเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนตามปกติ

ความตระหนัก หมายถึง การมีความรู้สึก เข้าใจ ระลึก ฉุกคิดรับรู้ต่อโอกาสเสี่ยงในการรับเชื้อเอดส์ได้แก่ การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย การเสพสื่อลามกอนาจาร การมีคู่นอนหลายคน การเที่ยวหญิงบริการ การเที่ยวกลางคืน การเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การใช้สารเสพติดให้โทษ

การปฏิบัติ หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตัวของนักเรียน ที่มีวัตถุประสงค์ ในการป้องกันโรคเอดส์ เช่น การไม่เที่ยวสถานบริการทางเพศ การไม่มีเพศสัมพันธ์ การใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง เมื่อมีเพศสัมพันธ์ การเสพสื่อลามกอนาจาร การมีคู่นอนเป็นหลายคน การเที่ยวกลางคืน การเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การไม่ใช้ยาเสพติดทุกชนิดโดยเฉพาะชนิดฉีดเข้าเส้น ของนักเรียน การ

ปฏิเสธและการเจรจาต่อรอง ตลอดจนการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถป้องกันการโรคเอดส์ได้

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกและความคิดเห็นที่มีต่อโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันโรคเอดส์ ในประเด็นเนื้อหาเรื่อง กิจกรรม, รูปแบบของการจัดกิจกรรม, วิธีการสอน,ผู้สอน, สื่อการสอน และระยะเวลาในการจัดกิจกรรม

การป้องกันโรคเอดส์ หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติที่มีวัตถุประสงค์ ในการป้องกันโรคเอดส์ เช่น การอ่านหนังสือหาความรู้ในการป้องกันเอดส์ การไม่เที่ยวสถานบริการทางเพศ การไม่มีเพศสัมพันธ์ การใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์การไม่ใช้ยาเสพติดทุกชนิดโดยเฉพาะชนิดฉีดเข้าเส้น

กลุ่มทดลอง หมายถึง นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันโรคเอดส์

กลุ่มเปรียบเทียบ หมายถึง นักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ตามปกติ

ก่อนทดลอง หมายถึง ระยะเวลาก่อนได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันโรคเอดส์

หลังทดลองทันที หมายถึง ภายหลังการได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันโรคเอดส์ในวันที่จัดกิจกรรมเสร็จทันที

หลังติดตามผล หมายถึง ภายหลังการได้รับโปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตในการป้องกันโรคเอดส์ 4 สัปดาห์ ในกลุ่มทดลอง

โรคเอดส์ หมายถึง โรคภูมิคุมกันบกพร่อง เนื่องจากเชื้อไวรัสเอชไอวี เข้าไปในร่างกายลุกลามจนมีภูมิคุ้มกันน้อย ผู้ป่วยเอดส์จะมี CD4+ count น้อยกว่า 200 cells/mm3 (ค่าปกติ 600-1000) หรือ 14 percent of lymphocytes ทำให้เกิดโรคฉวยโอกาสได้ง่าย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University